למי, ומתי, מותר לזייף?

שערוריה ישראלית־חדרתית מתה בימים אלה מוות טבעי, באדמת המסשמה, שהפכה עיר ביום יובלה הששים. נקברו בשקט שורת זיופי המחאות שנעשו בידיעתו המל־אה של ראש העיר. הרוח הפוליטי שקיוו לעשות מפלגות הימין, אשר גלו את העובדות, לא בא להן. הפרשה שדט־תה בראשיתה, למהדורה מחודשת של ענין נוי, אדירי, וכדומה, לא התפתחה יפה. עסקני הימין נאלצו לראות כיצד הוציאה המפלגה הנאשמת, מפא״י, את הרוח ממפר־שיהם הנפוחים.

מפא״י, שברוב המקרים, בהם הואשמה בשחיתות ב־שורותיה, לא הצליחה להשמיע הגנה משכנעת, שינתה הפעם את תכסיסה, היתה זהירה יותר. בהבינה, כי לא תצמח לה טובה אם שמו של דוד ברמן, ראש עיריית חדרה, יוזכר בנשימה אחת עם ברוך נוי, הוציאה את המסקנות, סילקה אותו בשקט מכסאו. אם כי לא פוטר רשמית, הועברו רוב תפקידיו המשקיים והכספיים לסגנו, מאיר רפפורט. התכסיס עלה יפה: גדודי הימין המס־תערים נשארו שלופי־כידונים אך ללא יעד להתקפתם.

מי מקבל את הכסף? לפחות בשלושה תאריכים, ב־1950 ו־1951 שולמו על ידי קופת העיריה סכומי כסף (שהסתכמו ב־280 ל״י) לאדריכל בשם „קאופמן״. העוברה שלא היתה מפוצצת לכשלעצמה, הפכה מענינת יותר, כא־שר מישהו טרח לברר מיהו אותו „קאופמן״. חפושיו של הסקרן עלו בתוהו: אדריכל בשם הזה לא נמצא בין בעלי החוב של העיריה. החתימות „קאופמן״ המופיעות על שוברי התשלומים מספר 6326, 6751, 8266 של עיריית חדרה, ועל המחאות הבנק היו מזויפות. השוברים היו מאושרים על ידי ראש העיר — אז ראש המועצה המקו־מית — דוד ברמן, חתומים על ידי גזבר העיריה — אז המועצה — אריה קראוז. כמקבל התשלומים הופיע על גבי שלוש המחאות, שנמשכו על בנק הלואה וחסכון ב־חדרה, אותו גזבר: אריה קראוז.

למגלי התגלית הסנסציונית היתה הדרך ברורה. ישר מספריו של ברמן הזדרזו אל ביתו של איש חדרתי שני, שמגמן, שסיגר עבה ונצחי בפיו, — יחזקאל גולדנברג, במשרדו אשר בביתו הפרטי שבמרכז חדרה, קבל את האינפורמציה בהתלהבות, ערך תכניות פעולה. גולדנברג, שישב 27 שנה במועצה מטעם הציונים הכלליים (עד לפני שנתיים) לא היה חדור אהבת יתר לראש העיר המפא״יי.

השאלה שהדהדה במוחו: מי קיבל את הכסף? למרות שהרגיש כי לא היתה כאן מעילה אישית, לא יכול היה להזניח הזדמנות להכות באויב.

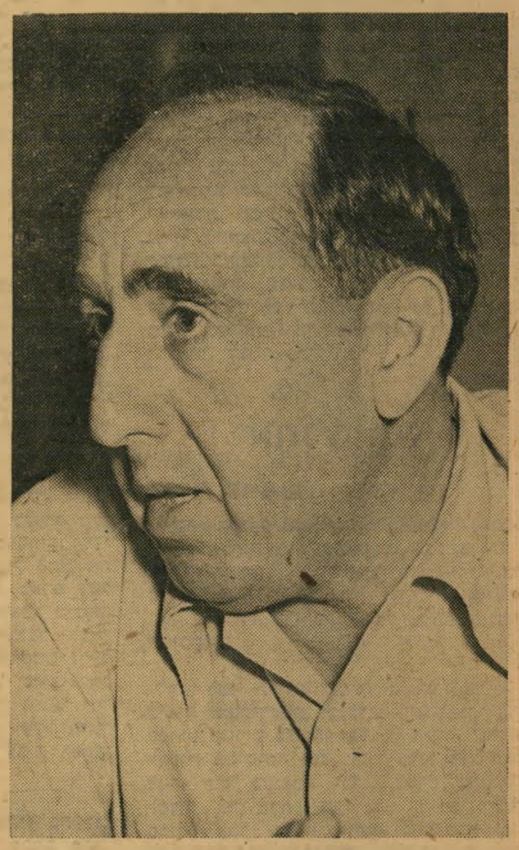

סגן ראש העיריה מאיר רפפורט
הנהלת הענינים בפועל

מבקר המדינה, שביקר במשרדי המועצה באותה תקו־פה, בא כאילו משמים. אף הוא מצא את המסמכים המס־תוריים. עם גמר חקירתו, כתב מכתב לדוד ברמן, שאל אותו כמה שאלות פשוטות: כיצד קרה שהחתימות „קאופמן״, המופיעות על שוברי התשלומים, אינן זהות זו לזו? כיצד קרה שלא „קאופמן״, הזכאי לתשלום, כי אם גזבר המועצה, פרע את ההמחאות בבנק? איזה שרו־תים נתן אותו „אדריכל קאופמן״ למועצה, שתמורתם היה צריך לקבל את ה־280 לירות? על סמך מה אשר דוד ברמן את התשלומים? באותיות גדולות יותר הוסיף מבקר המדינה את השאלה העיקרית: היכן גר „האדריכל קאופמן״, מיהו בכלל?

„אישי־סודי״. דוד ברמן היה אותה שעה בביקור ב־לונדון. עם חזרתו, נתן תשובה לכל השאלות חוץ מה־אחרונה. הוא לא הכחיש כי הוא שהמציא והוליד את „המהנדס קאופמן״. היה זה שם מושאל שהומצא על מנת לסלק תשלומים שעבורם לא היה כיסוי בין סעיפי תקציב

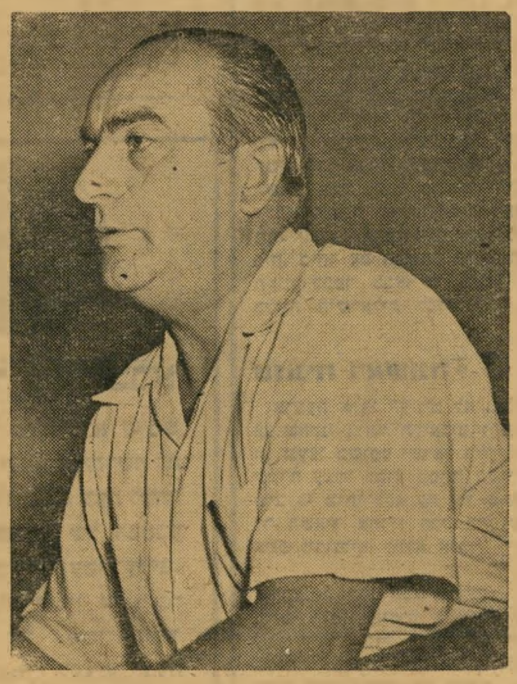

ראש עיריית חדרה דוד ברמן
בשם בלבד

העיריה. התשלומים האלה נתנו, למעשה, למהנדס העיר, יוסף שמיר, שביצע עבודות שלא נכללו במסגרת עבודתו היומיומית, היה זכאי לקבל עבורן שכר. דוד ברמן חשש, שנתינת עבודה נוספת למהנדסו בתוספת למשכורתו, תעורר קנאה בקרב יתר עובדי המנגנון, העריך את הזיוף על סכסוכי עבודה, נתן הוראה לגזברו להכין המחאות על שם בדוי, לקבל את תמורתן בבנק ולשלם את הסכום, במזומן, למהנדס העיר. בסוף דבריו אל המבקר הצטער ברמן על השיטה בה אחז, הבטיח כילד טוב, כי לא הוא, ולא פקידיו, ישתמשו בה להבא.

אולם הצטערות בלבד לא היתה עשויה להרגיע את משרד מבקר המדינה. הלה הפנה את כל החומר שגילה ליועץ המשפטי של הממשלה, הניח לו להחליט באיזה צעדים יש לנקוט שעה שראש העיר מזייף המחאות.

חיים כהן, היועץ המשפטי, ידע בדיוק מה לעשות: ב־13.3.52 שגר ממשרדו מכתב אל דוד ברמן, רשם עליו את המלים „אישי סודי״, הודיע לו, כי העובדה כי נתגלו זיופים, עשויה לעורר דאגות צבוריות חמורות. אך על גבי אותו גליון בישר לו גם בשורה יותר משמחת: אין הוא רואה מקום לתביעה פלילית נגדו ונגד שותפיו לזיופים, כיון שלא הוכח כי הזיוף נעשה מתוך תקוה להנאה אישית.

חיים כהן, שהספיק מאז להתמחות בהשתקת משפטים שהיו עלולים לעורר הד ציבורי הזק מדי, להסיר את אור הקדושה מראשי כמה אנשים חשובים, השתמש בסמכויו־תיו החוקיות: לפי ההוראות המנדטוריות שנוצרו בזמנו להגנת הפקידות הבריטית בפני תביעות הנייטיבס, רשאי היה לחסל, באופן אדמיניסטרטיבי, כל תביעה פלילית פרטית.

„אילי משום שאני גליצאי״. האיש, שמעל ראשו החלה מתחוללת סערה רצינית, נשם לרווחה למקרא מכתב היועץ המשפטי. בדירתו שבקצה חדרה, בבית אופיני ל־מקום, מרוהט בפשטות, בעל גינה קטנה המפרידה בינו לבין הרחוב, הרהר דוד ברמן על דרכו הצבורית עד היום. ברמן, הדומה יותר לבעל בית סיפוסי מאשר למי שהיה מזכיר מועצת פועלי חדרה, עזב ב־1938 את פולין מולד־תו ואת משרד עורך הדין שלו, עלה ארצה, היה זמן מה חבר קבוצת חולדה. אחר כך עבר לחדרה, הפך תוך זמן קצר למנהיג פועליה, שתמיד לחמו קשות נגד ה־אינטרסים של כת הפרדסנים. בעת שרשימת ההסתדרות הצליחה, בשנת 1945, לזכות במאבק עם מעמד האיכרים, להשיג רוב בבחירות המקומיות, שירת ברמן בצבא הברי־טי, בדרגת לאנס־קורפורל (טוראי ראשון), שלטונות הצבא הבריטי, שקיבלו בעקבות הבחירות מכתב בקשה לשחררו, לא התקשו לוותר על הלאנס־קורפורל שלהם, אשר שירת ביחידה של חיילים קשישים. ימים ספורים אחר קבלת המכתב החליף דוד ברמן את הדרגה הצבאית הנמוכה ב־תואר אזרח רציני יותר: ראש המועצה המקומית חדרה.

ברמן טוען כי יחזקאל גולדנברג היה לאויבו זמן רב לפני הבחרו. מושך ברמן בכתפיו: „לאיש הזה יש ברמנ־פוביה. אינני יודע על שום מה הוא שונא אותי כל כך; יתכן משום שאני גליצאי. כשמועצת פועלי חדרה בקשה לשחררני מהצבא הבריטי, נתקבל אצל אחד מקציני מכתב אלמוני, שתיאר אותי כאדם מסוכן, שמוטב לא לשחררו. אני חושד כי ידידי גולדנברג שלח אותו. שנאתו אלי היא עזורת, תמיד עמדתי ברכזו בהיותי דובר הפועלים, בעוד שהוא היה תכסנן האיכרים הותיקים, איים לא פעם על פועלים שיגרשם מהמושבה אם לא יצייתו לו ולחבריו.״

המשפט לא התקיים. האויב, יחזקאל גולדנברג, המכונה בפי עצמו בפשטות „חקלאי״, לא היה מודאג מהמחלה הפסיכית, „ברמנופוביה״, שיריבו יחסה לו. היה לו קלף פוליטי ביד והוא לא ראה כל סיבה שלא להשתמש בו. מכתבו של חיים כהן בענין הזיופים, שהרגיע את דוד ברמן, עורר תגובה הפוכה אצל גולדנברג. הוא החל מחפש דרכים חדשות לסלקו. קודם כל הלך בדרך הפשוטה, דרש מברמן שיסתלק מרצונו הטוב. ראש העיר סרב, הציע ועדת חקירה. גולדנברג הערמומי הצטחק, דחק לפינה, כמגוחך, רעיון של ועדת חקירה, שתהא לבטח מורכבת לפי מפתח מפלגתי. לבסוף מצא לו שותף רשמי להתקפה בכל החזיתות: אהרן פרנק, חבר המועצה מטעם הציונים הכלליים, חתם יחד אתו על כתב האשמה נגד דוד ברמן, שהוגש לבית המשפט בחיפה. האשמות בו: זיוף, רשום פרטי־כזב בפנקסים, גניבה.

גולדנברג שפשף ידיו מרוב נחת, ראה בדמיונו את דוד ברמן עומד בפני שופטיו, כשאולם בית הדין מלא מפה לפה עתונאים שידאגו לפרסום הדרוש. אך הוא בשל את המרק בלי להתיעץ בטבח הראשי. יומים לפני קיום המש־פט, בספטמבר 1952, עלה חיים כהן, עתה יועץ משפטי ושר משפטים כאחד, שנית על במת חדרה. יד הברזל יר־דה, השתיקה, בפעם השניה, את המשפט ואת האשמות.

גולדנברג התרתח. אלא שהפעם לא התרתח לבדו. ה־ציבור החדרתי ברובו, ואף אלה שלא האמינו כי דוד ברמן מעל בכספיהם, לא תפשו את ההגיון המיוחד של חיים כהן: בחודש מרס אותה שנה כתב במכתבו כי „יש לו ספקות אם היו כוונות להונות״. עתה, כשניתנה הזדמנות מצוינת, לברר אם אמנם היו הספקות האלה מוצד־קים ציוה על השופט לא לקיים את המשפט. הגיון שר המשפטים. היה מיוחד במינו. הוא רצה למנוע עריכת משפט פוליטי, משמיץ, גרם במקום זה לטשטוש פוליטי, משמיץ לא פחות.

נאנח יחזקאל גולדנברג: „הם מנעו פה משפט על רקע „לירי״, חבל מאד.״ אחר כך התאושש, הצהיר ב־רבים את החלטתו הנוקשה ואמונתו הפוליטית: „אני מעריך, למשל, את בן־גוריון, אולם אני שונא את הבן־גוריונים הקטנים. דוגמה מאלפת לבן־גוריון קטן: ברמן.״ אחר קרא לאסיפה בקולנוע חדרתי, שהבאים אליה, היו, לתמהונו הרב, אנשי מעברות דוברי יהודית, שלפי טע־

איש צ״כ יחזקאל גולדנברג
„ברמן, לך לך.״

תו, הציעו אגרופנים מכיסי אחדים. האסיפה לא התקיימה.

בשבת שלאחריה אירגן הגוש האזרחי (ציונים כלליים וחרות) אסיפת מחאה בקולנוע גן־זוהר בהזמינם הפעם, נוסף על הציבור, גם את המשטרה. מבחינה מילולית לפחות, שיחק לגולדנברג המזל: באותה שבת היתה פרשת השבוע „לך לך״, ובמלים אלו השתמש בפנותו אל דוד ברמן.

כל תכסיסי גולדנברג להוציא את דוד ברמן ומפלגתו מכליהם, לא הצליחו. תחת זאת הלכה מפא״י בדרך הפתוחה פחות לאוזנו הקשבת של הציבור הישראלי, שחררה למעשה את דוד ברמן מכל תפקידיו חוץ מתארו, השאירה פתוחה את השאלה: סמי, ומתי, מותר לזייף?